

Mátyás Szabolcs

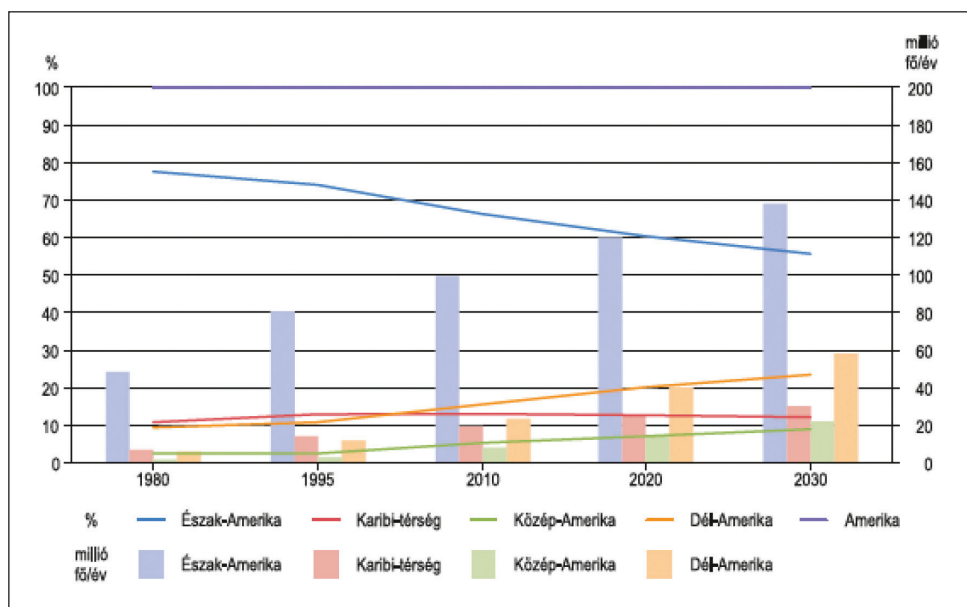
A turizmusbiztonság amerikai helyzete és sajátosságai

Jelen fejezet bemutatja, hogy az amerikai kontinens esetében milyen jelentős regionális eltérések figyelhetők meg a turistaérkezések és a turizmus által megtermelt bevételek tekintetében. Részletesen kifejtjük ennek okait, a társadalmi és gazdasági tényezőket. Előrejelzéssel szolgálunk továbbá a jövőre vonatkozólag: várhatóan hogyan fog alakulni az amerikai kontinens helyzete 2030-ra. A tanulmány egyik célkitűzése, hogy bemutassa a kontinensre jellemző azon specifikus természeti és társadalmi vonzerőket, amelyek egyedülállóvá teszik a kontinentet.

1. Általános turisztikai kereslet-kínálat elemzés

Az amerikai kontinensen a méreténél és a földrajzi fekvésénél fogva az összes földrajzi övezet megtalálható (hideg, mérsékelt és trópusi), ami a turizmus szempontjából egyedülálló adottságokat jelent. Az óriási észak–déli kiterjedés következtében a földrész felosztása számos szempont alapján lehetséges. Természetföldrajzi szempontból rendszerint az Észak-, Közép- és Dél-Amerika felosztás használatos. Társadalomföldrajzi aspektusból viszont a nyelv a fő választóvonal (GYURICZA 2008), amely egyben kulturális, mentalitásbeli választóvonal is, és amely a turizmusbiztonság szempontjából is éles határvonalat von Észak- és Latin-Amerika közé. A Turisztikai Világszervezet (UNWTO) statisztikai felosztásában az Észak-Amerika, a karibi térség, Közép-Amerika és Dél-Amerika felosztást követi, ezért jelen fejezet is számos pontjában e felosztást alkalmazza.

Az UNWTO előrejelzése szerint globálisan 2030-ig éves szinten mintegy 3,3%-kal bővül majd a turistaérkezések száma, amely az Észak- és Közép-Amerika, illetve a karibi térség jelenlegi trendjeit figyelembe véve reálisnak tűnik. Dél-Amerika esetében viszont a politikai és gazdasági instabilitás, a közbiztonság és az egészségbiztonság elvárttól alacsonyabb színvonalra egyes országok esetében gátja lehet az UNWTO által meghatározott folyamatos növekedésnek. Az előrejelzés szerint a növekedés a feltörekvő gazdaságok országaiban lehet a legnagyobb (például Latin-Amerika országai), 4,4%. Ennek eredményeként 2030-ra a turistaérkezések 57%-a már a feltörekvő gazdaságok országaiban realizálódik majd. Amerika esetében így a jelenlegi 150 millió főről várhatóan 248 millió főre növekszik a nemzetközi turistaérkezések száma, köszönhetően a latin-amerikai országok dinamikus fejlődésének (1. ábra). A turistaérkezéseket illetően a kontinens súlya – a várható dinamikus fejlődés ellenére is – a jelenlegi 16%-ról 14%-ra csökken 2030-ig, mivel a Közel-Kelet, Afrika és a pacifikus térség előreláthatóan jóval nagyobb dinamikájú növekedést fog produkálni (UNWTO 2017).

1. ábra

A turistaérkezések várható száma Amerika egyes régióiban (millió fő/év)

Forrás: UNWTO 2017

A kontinens országai közül az Egyesült Államok továbbra is a világ legmeghatározóbb országai közé tartozik úgy a turistaérkezések, mint a turizmusból származó bevétel tekintetében. A 2016-os év adatai alapján 75,6 millió külföldi turista kereste fel az országot, amivel Franciaország után a második leglátogatottabb desztináció volt a világon, Mexikó pedig 35 millió látogatóval a nyolcadik volt a világranglistán. A turizmusból származó bevételek alapján az első tíz ország között viszont már csak egy amerikai ország, az Egyesült Államok található (2016: 205,9 milliárd dollár) (UNWTO 2017).

A nemzetközi turistaérkezések és az abból származó bevétel tekintetében az amerikai kontinens kimagasló értékekkel rendelkezik. A nemzetközi turizmusban regisztrált mintegy 1,2 milliárd érkezésből közel 200 millió esik Amerika országaira, ez a világforgalom 16%-a. Az ebből befolyt bevétel 313 milliárd USD, ami több mint egynegyede a turizmus globális bevételének (UNWTO 2017). Az amerikai turistaérkezéseket globális és régiós szinten vizsgálva a következő megállapításokat tehetjük. 1. Az amerikai kontinens súlya a turistaérkezéseket illetően a folyamatos fejlődés ellenére is csökkent (1990: 21,33% → 2016: 16,1%). Ennek az elsődleges oka az, hogy számos olyan új fogadó terület jelent meg a vizsgált időszakban, amelyek lényegesen nagyobb mértékben tudták növelni turistaérkezéseik számát (például Ázsia, Afrika). 2. Régiós szinten Észak-Amerika szerepe továbbra is meghatározó, még annak ellenére is, hogy a régió súlya folyamatosan csökken. 3. Jelenleg az USA, Kanada és Mexikó adja a kontinens turistaérkezéseinek mintegy kétharmadát. 4. Amerika többi régiója Észak-Amerika rovására tudta csak növelni a súlyát. 5. Az 1990 és 2016 közötti időintervallumban a Karibi-térség mintegy két és félszeresére növelte turis-

taérkezéseinek számát (11,4 millió → 25,2 millió), Közép-Amerika több mint ötszörösére (1,9 millió → 10,7 millióra), Dél-Amerika pedig több mint négyszeresére (7,7 millió → 32,8 millió) (UNWTO 2017) (1. táblázat).

1. táblázat

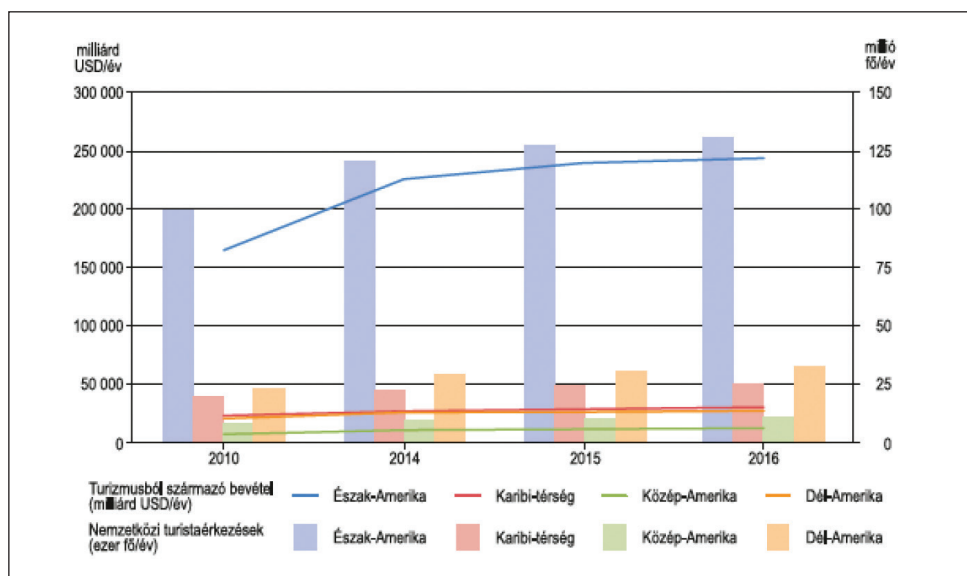
A turistaérkezések száma Amerika egyes régióiban (millió fő/év)

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016
A világ összesen	435,0	526,0	674,0	809,0	953,0	1 189,0	1 235,0
Amerika	92,8	108,9	128,2	133,3	150,1	192,7	199,3
Észak-Amerika	71,8	80,5	91,5	89,9	99,5	127,5	130,5
Karibi-térség	11,4	14,0	17,1	18,8	19,5	24,1	25,2
Közép-Amerika	1,9	2,6	4,3	6,3	7,8	10,2	10,7
Dél-Amerika	7,7	11,7	15,3	18,3	23,2	30,8	32,8

Forrás: UNWTO 2017

Amerikában a nemzetközi turistaérkezéseket illetően 2010 és 2016 között több mint 20%-os növekedés figyelhető meg. A legtöbb turista Észak-Amerikát keresi fel (2016: 130,5 millió fő), míg a második leglátogatottabb térség Dél-Amerika (2016: 32,8 millió fő). Utóbbi régió esetében a növekedés dinamikája jóval kisebb, mint a többi fogadó terület esetében, lakosságszám alapján pedig közel hasonló turistaérkezésekkel kellene rendelkeznie, mint Észak-Amerikának. Fajlagosan vizsgálva a nemzetközi turistaérkezéseket, kiemelkedő értékeket mutat a Karibi-térség (2016: 25,2 millió fő), valamint Közép-Amerika (2016: 10,7 millió fő). Észak-Amerika esetében az Egyesült Államok a fő fogadó terület, amely a turistaérkezések mintegy 60%-át bonyolítja, míg Mexikó a közel 25%-át, Kanada pedig a 15%-át. Az USA esetében egyértelműen a minőségi turizmus dominál, amit jól érzékeltet a turistaérkezések és a turizmusból származó bevétel aránya is. Míg előbbi esetében 60% az Egyesült Államok aránya, addig a térség turisztikai bevételeiből több mint 80% az USA részesedése. A Karibi-térség esetében néhány szigetország emelhető ki, ahol a térség turistaérkezéseinek több mint kétharmada realizálódik, a bevételeknek pedig mintegy 60%-a (Bahama-szigetek: 1,48 millió fő, Kuba: 3,97 millió fő, Dominikai Köztársaság: 5,96 millió fő, Jamaica: 2,18 millió fő, Puerto Rico: 3,74 millió fő) (2016).

Közép-Amerika országai esetében – Belize és Costa Rica kivételével – relatíve arányos a turistaérkezések megoszlása, átlagosan 1–2 millió külföldi turistát fogadnak évente. Costa Rica a térség legjelentősebb fogadó területe, éves szinten 2,5–3 millió fős turistaérkezéssel. A turizmusból származó bevétel esetében – akárcsak a turistaérkezéseknél – megállapítható, hogy gyakorlatilag a térség összes országa képes éves szinten növelni a turizmusból származó bevételét, ami a turizmus távlati perspektívája szempontjából kedvezőnek tekinthető. A turizmusból a legnagyobb bevétele Panamának (4,3 milliárd USD), Costa Ricának (3,9 milliárd USD) és Guatemalának (1,6 milliárd USD) származik (2016). Panama és Costa Rica viszonylatában megmutatkozik, hogy bár utóbbi országba több külföldi turista látogat, előbbiben viszont mégis magasabb a turizmusból származó bevétel, ami mutatja, hogy Panama minőségibb, drágább szolgáltatásokat tud nyújtani, így fajlagosan ott többet költenek a turisták (UNWTO 2017) (2. ábra).

2. ábra

A nemzetközi turistaérkezések és a turizmusból származó bevételek (2010–2016)

Forrás: UNWTO 2017

Dél-Amerika államai közül Brazília (6,6 millió fő), Argentína (5,6 millió fő) és Chile (5,6 millió fő) a három legnagyobb fogadó ország. Előbbi két állam esetében azonban közel sem beszélhetünk dinamikus fejlődésről, mindinkább szinuszgörbeszerű trendek figyelhetők meg, Chile viszont évről évre egyre több turistát fogad. Brazília esetében a turizmus dinamikus növekedésének mindenképp gátja a rossz közbiztonság és az elmúlt években megjelent Zika-vírus, Argentínánál pedig a hosszan elhúzódó gazdasági válság okozta bűnözés növekedése. A térség államai közül megemlítendőek még Kolumbia (3,3 millió fő), Peru (3,7 millió fő) és Uruguay (3,0 millió fő) több millió fős turistaérkezései (2016) (UNWTO 2017). A turizmusból származó bevétel, akárcsak a turistaérkezések száma, szintén nélkülözi a távlatokat mutató dinamikát. A térség nagy fogadó országai közül csak Chile, Kolumbia és Peru esetében figyelhető meg ötéves időintervallumú szignifikáns növekedés. Dél-Amerika esetében a relatíve csekély növekedés (turistaérkezés és turizmusból származó bevétel egyaránt) háttérben mindenképp ott kell keresni az európai mércével mért rossz közbiztonságot, a bizonytalan politikai légkört és az időnként járványos méreteket öltő fertőző betegségeket.

2. Vonzerők, kínálati elemek

Mint azt a bevezető gondolatokban is említettük, az amerikai kontinens földrajzi elhelyezkedésénél fogva egyedülálló turisztikai adottságokkal rendelkezik. A természeti vonzerők mellett azonban a társadalmi tényezők is meghatározó szerepet játszanak a turisztikai vonzerők között, ezért a városi turizmus is nagy szerepet kap a kontinensen.

Észak-Amerika országai esetén az Egyesült Államokat és Kanadát célszerű külön kezelni Mexikótól, attól gyökeresen eltérő társadalmi, gazdasági és természeti viszonyai miatt. A két kultúrrégió közötti választóvonalat az USA és Mexikó határa mentén lehet meghúzni (JENEI et al. 2013). Az USA és Kanada a világ legfejlettebb országai közé tartozik, jól kiépített turisztikai infrastruktúrával és szuprastruktúrával.¹ Mindkét ország a világ legnagyobb küldő országai közé tartozik, az Egyesült Államok pedig a második legnagyobb fogadó ország is egyben (2016: 75,6 millió fő).

Kanada esetében főként a lenyűgöző természeti adottságok jelentik az igazi vonzerőt (például Niagara-vízesés, nemzeti parkok), illetve az erre épülő turisztikai ágazatok (például téli sportok²). A városi turizmus mindössze néhány nagyobb, délen fekvő településre (Toronto, Montreal, Ottawa), továbbá a nyugati országrész nagyvárosaira korlátozódik (Vancouver, Calgary, Edmonton). Kanada őslakói különféle indián törzsek voltak, azonban az indián kultúrának csekély tárgyi emléke maradt fenn, így az nem jelent jelentős turisztikai vonzerőt.³

Az Egyesült Államok esetében három markáns fogadó területet lehet elkülöníteni, az észak-atlanti régiót, Floridát és környékét, valamint a tágabban értelmezett nyugati partvidéket. A keleti partvidéken (észak-atlanti régió) található Földünk egyik legnagyobb, kb. 800 km hosszú várostömörülése, amely Bostontól Washingtonig tart (az angol nyelvben épp ezért BosWash-ként is emlegetik). A megalopolisz, „a nemzet főutcája” tulajdonképpen egy összefüggő városhalmaz, amelyben több mint 40 millió ember él (PROBALD 2005). Ez a legfrekvenciáltabb desztináció részint fekvése, részint pedig az attrakciók sokasága miatt. Főként a városi turizmus jellemzi, de a természet által kínált attrakciók is milliőkat vonzanak (például tengerpart, Appalache-hegység, Niagara-vízesés).

Észak-Amerika-szerte (különösen az USA-ban) nagy tömegeket vonz a sportturizmus, ahol egy-egy rendezvényen olykor több százezer ember is részt vesz indulóként vagy nézőként (nyári és téli olimpiai játékok,⁴ utcai futóversenyek stb.). E nagy tömegeket vonzó események különösen az elmúlt néhány év terrorcselekményeinek ismeretében rejtenek különös kockázatot, amellyel sajnos szembe kell néznie mindenkinek, aki egy ilyen eseményre ellátogat. A turizmus másik nagy fogadó területe Florida, ahol a kellemes klíma egész évben tízmilliókat vonz (sunbelt övezet). A legfőbb vonzerő a természet, a homokos tengerpart, valamint itt található az egyik legtöbbet látogatott amerikai nemzeti park, az édesvízi

¹ „Turisztikai szuprastruktúrán az adott desztináció szálláshely- és vendéglátó-ipari kínálatát, továbbá a turista tartózkodását színesítő szolgáltatások összességét értjük” (MICHALKÓ 2012).

² A téli sportok kanadai népszerűségét jelzi, hogy Quebec Cityben már 1852-ben fedett jégpályát építettek, amely többfunkciós sportlehetőséget biztosított (LACZKÓ-BÁNHIDI 2015).

³ „Az első amerindiánok mintegy 30 000 évvel ezelőtt keltek át a Bering-szoroson, majd mintegy 15 000 – 20 000 évvel ezelőtt kezdtek szétszóródni Dél-Amerika felföldjein és alföldjein” (BRUCE-MITFORD 1993).

⁴ 1996. július 27.: a nyári olimpiai játékok történetének egyik legszomorúbb pillanata. Atlantában egy éjszakai koncerten egy táskába rejtett csőbomba robbant megölve egy nézőt, 111-et pedig megsebesített (PINCESI 2008).

mocsarak élővilágát bemutató Everglades Nemzeti Park, amely felkerült az UNESCO világörökségi listájára is. A harmadik nagy fogadó terület a nyugati partvidék, amely főként Kalifornia államra koncentrálódik (San Franciscótól San Diegóig – „SanSan”), amely a természeti és társadalmi vonzerők széles tárházát nyújtja. Az épített környezet egyedülálló vonzerői Kalifornia nagy városai, különösen San Francisco, Los Angeles és Hollywood, továbbá a világ első Disneylandje. A Nevada állambeli Las Vegasban található a világ egyik legnagyobb szerencsejáték- és szórakoztatóközpontja. A természeti vonzerők szintén igen „erősek” a régióban, elég, ha csak a világhírű nemzeti parkokra, a Yosemite, a Grand Canyon vagy a Yellowstone Nemzeti Parkra gondolunk (BALOGH 2004). A szárazföldi területektől pedig távol a Csendes-óceánban fekszenek a Hawaii-szigetek, amely jórészt a természeti erőforrásokon alapuló turizmusra alapozza gazdaságát (GYURICZA 2008).

Észak-Amerika gazdaságilag legfejlettebb országában, Mexikóban a turizmus az ország egyik legfőbb bevételi forrásának számít (2016: 19,6 milliárd USD). A kellemes éghajlat a turisták millióit vonzza elsősorban a Yucatán-félsziget híres üdülőhelyeire. A fő küldő terület az Egyesült Államok és Kanada. A tenger kínálta vonzerők mellett a műemléki városképpel rendelkező városok és a prehispán, ősi indián (maja és azték) kultúra megmaradt emlékei (romvárosok, piramisok stb.) jelentik a legfőbb vonzerőt (FRISNYÁK 1990).

Közép-Amerika országainak esetében nagy általánosságban kijelenthetjük, hogy a természeti vonzerők sorában elsősorban az egész évben kellemes trópusi éghajlat és a meleg tenger áll.⁵ Ezek szolgáltatják a legfőbb attrakciókat, a tenger esetében elsősorban a búvárkodás, a vízi sportok és a strandolás lehetőségét. Az attrakciók között a kiemelt helyen szerepelnek az esőerdei túrák, amelyeket sokszor helytelenül dzsungeltúrának neveznek (például Belize, Costa Rica, Panama, Honduras), amelyek során az esőerdők endemikus növény- és állatvilága egyedülálló látványossággént szolgál.⁶ A terület geológiai értelemben rendkívül aktív, amit számos működő vulkán is jelez, ami szintén nagy vonzerő a turisták számára (például Poás/Costa Rica, Fuego/Guatemala, San Cristobal /Nicaragua). E tekintetben a régióban Salvador jelenti a legnagyobb vonzerőt, ahol mintegy 170 vulkán van, amelyekből 20 napjainkban is aktív.

Közép-Amerika országai valamely nagy gyarmatbirodalom részei voltak, azoktól függetlenedtek. A gyarmati múlt emlékét őrzik a koloniális épületek, amelyek mind a mai napig meghatározó karakterét adják számos régi városnak (például Panamaváros, Leon). A régió a maja indiánok egykori birodalmának része volt. Dél-Amerikához vagy Mexikóhoz képest relatíve kevés közép-amerikai indián emlék maradt az utókorra, azonban a megmaradt emlékek nagy látogatottságnak örvendenek (például Tikal romváros/Guatemala, Copán romváros/Honduras).

A Karibi-térség esetében a legtöbb ország szinte kizárólag a természet kínálta erőforrásokra alapozza turizmusát. Ahogy a dán meseíró, Hans Christian Andersen mondta: „Vannak helyek, amelyeknek már pusztá említése vándorkedvvel tölti el a szívünket.” Nos, a Karibi-

⁵ A trópusi esőerdei éghajlat évi középhőmérséklete 25–28 °C között váltakozik, a leghidegebb és legmelegebb hónap közötti különbség 2–3 °C körüli. Az éjszakai hőmérséklet rendszerint nem süllyed 20–25 °C alá (PÉCZELY 1996).

⁶ Szomorúan kell konstatálnunk, hogy a trópusi esőerdők rendkívüli fajgazdagsága rohamosan csökken, a mértéktelen erdőirtások következtében egyes kutatók szerint éves szinten 4000–6000 közé tehető a kihalt fajok száma (KERÉNYI 1995).

térség ilyen. Az éghajlat kellemesen meleg, a kristálytisza tengervíz ideális a strandolásra, a búvárkodásra és a vízi sportokra. A Karibi-térség esetében a turistaszezont júniustól novemberig a hurrikánszezon zavarja meg, amikor tanácsos elkerülni a régiót, mivel az igen erős forgószél mellett a kidőlt fák és az áradások rendszerint igen nagy károkat okoznak, olykor az emberéletet sem kímélve. A Karibi-térség országai közül elsősorban Kuba emelhető ki, ahol a természeti látnivalók mellett jelentősek az építészeti és a kulturális látnivalók is.

Dél-Amerika esetében jóval változatosabbak a kínálati elemek, mint Közép-Amerikában vagy a Karibi-térségben, bár természetesen meg kell jegyezni, hogy jóval nagyobb a földrajzi kiterjedése is. A természeti vonzerők egyik szegmense az amazóniai trópusi esőerdőkhöz köthető, amely néhány ország kivételével (Uruguay, Argentína) minden dél-amerikai országban megtalálható. Egyedülálló élményt jelent valamely trópusi folyamáriást felkeresni s azon hajózni vagy horgászni. A térség folyóinak a legnagyobbika a Föld legnagyobb vízgyűjtő területtel és vízhozammal rendelkező folyója, az Amazonas (CZAYA 1988). Az esőerdei túrák azonban számos egészségbiztonsági kockázatot rejtnek, gondoljunk többek között a mérges kígyókra, pókokra vagy a nagy testű ragadozó állatokra! A trópusok kapcsán pedig említsük meg az egyedülálló ökoszisztémával rendelkező Galápagos-szigeteket! Az Ecuadorhoz tartozó szigetcsoport flórája és faunája napjainkra jelentősen károsodott, köszönhetően a szigetekre érkező nagyszámú turistának.⁷

A szubkontinensen észak–déli irányban végighúzó Andok szintén számos látnivalóval szolgál, azonban ezek kiaknázása egyelőre nem teljes körű (hegymászás, magashegyi túrázás, gleccsersielés stb.). Ennek egyik oka, hogy a nagy küldő területek viszonylag távol fekszenek, másrészt pedig a turisztikai infrastruktúra nem kellően kiépített. A kőzetlemezek szubdukciója következtében tektonikai szempontból rendkívül aktív a terület, ami a nyilvánvaló kockázatok mellett is vonzóvá teszi a 7000 km hosszú hegyvonulatot. Ennek kapcsán szintén kockázatként értékelhetjük a nagy magasság okozta oxigénhiányt, amely komoly balesetek, nemritkán halálesetek forrása is lehet. Az Andok rejti a Föld legmagasabban fekvő hajózható tavát, a több mint tíz balatonnyi méretű Titicaca-tavat (Peru és Bolívia), amely az Andokba látogató turisták egyik legfőbb látnivalója (BORSY 1992).

Az Egenlítőnél távolodva óriási kiterjedésű szavannák, majd a pampák (füves puszták) következnek, ami jóval kevesebb látnivalót ad, mint az afrikai szavanna. A Dél-afrikai Köztársaságban meglévő vadászturizmus pedig jóformán ismeretlen, részint azért, mert hiányoznak a kilőhető nagyvadak (BODNÁR 2005).

Dél-Amerika esetében az épített környezet és a városi turizmus elsődleges látnivalói a sok esetben rossz közbiztonságú nagyvárosok (például Rio de Janeiro, São Paulo, Caracas), amelyek őrzik a koloniális, spanyol és portugál építészeti emlékeit, de keverednek a modern építészeti stílusokkal is, ami különleges mediterrán hangulatú városokat eredményez. A vonzerők másik nagy szegmense az ősi inka kultúra rendkívül gazdag forrásai. A legtöbb látogatót Peru világörökségei, Cuzco városa, a Machu Picchu és a Nazca-vonalak vonzzák.

⁷ Elérhető: http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/tonkretesz_a_galapagos_szigetek_elovilagat_a_turizmus
(A letöltés ideje: 2017. 08. 19.)

3. Gazdasági, társadalmi és kulturális környezet

3.1. Gazdasági és társadalmi környezet

Az amerikai kontinens világ gazdaságban elfoglalt súlyát mindenképp jelzi, hogy a tíz legnagyobb gazdaságú ország közül három Amerikában található (1. USA, 9. Brazília, 10. Kanada), de a kontinens más országai is jelentős méretű gazdasággal rendelkeznek világvizonylatban (15. Mexikó, 21. Argentína). Az életszínvonal minőségének egyik legfontosabb indikátora az egy főre jutó jövedelem nagysága, amely ezáltal szoros korrelációt mutat a bűnözés és a közbiztonság milyenségével, és mutatja a gazdasági fejlettség regionális különbségeit.⁸ A bruttó hazai termék a kontinens két országa, USA (11. 56054 USD/fő) és Kanada (21. 43206 USD/fő) esetében mutat magas fajlagos értékeket (2016) (The World Bank é. n.). Számos amerikai ország esetében kiugróan magas egy főre eső GDP-értékekkel találkozhatunk, azonban ezek az államok kivétel nélkül valamely fejlett gazdaságú ország tengeren túli területei.

A legfontosabb gazdasági mutatókhoz sorolható az államadósság GDP-hez viszonyított aránya. Amerika esetében elmondható, hogy a kontinens nagy gazdaságai jelentős államadóssággal rendelkeznek (USA 106,1%, Kanada 92,3%), míg a többi ország – Jamaica (128%) és a Bahama-szigetek (77,9%) kivételével – viszonylag alacsony GDP-arányos államadóssággal rendelkezik, ami igen kedvezővé teheti a turizmus távlati kilátásait (2016). Az államadóssághoz hasonlóan relatíve kedvezőnek tekinthetők a kontinens munkanélküliségének adatai is. Amerika országainak mintegy egyötödénél magasabb csak a munkanélküliségi ráta, mint 10%.

Amerika három országa rendelkezik 100 millió feletti lakosságszámmal (USA, Brazília, Mexikó). Az Egyesült Államok esetében igen jelentős a fizetőképes, költeni tudó turisták aránya, így a kontinens legjelentősebb küldő és fogadó országa. Latin-Amerika egyes országainál igen jelentős a népességyarapodás éves üteme, ami a spanyol ajkú országok és Brazília súlyát növelni fogja a térségben. Egyelőre megválaszolatlan kérdés, hogy a népességyarapodásnak megvan-e a gazdasági háttere, képesek lesznek-e ezek az országok megfelelő színvonalon eltartani a növekvő népességet. A turizmus bővülését hátráltatja, hogy Latin-Amerikát viszonylag nagymértékű korrupció jellemzi, ami az észak-amerikai vagy európai turisták esetében mindenképp taszító tényezőként jelentkezik. A probléma elsősorban Latin-Amerika országait érinti (Trading Economics é. n.).

3.2. Kulturális környezet

Mint az más földrészek esetében is igaz, rendkívül problematikus egy kontinens esetében általános megállapításokat tenni a kulturális környezetre vonatkozóan. Az Egyesült Államok és Kanada esetében nehéz olyan releváns kulturális különbségeket találni, ami egy turista esetében jelentős konfliktushelyzetet teremthetne, részben azért, mert a sztenderdek

⁸ „A bűnözés mérete és összetétele jelzi, hogy milyen egy adott társadalom morális egészsége. [...] A gazdasági viszonyok ebben a kontextusban csak egy, de igen jelentős tényezőt jelentenek” (GÖNCZÖL 1988).

közelebb állnak egymáshoz (BALASSA 2016). Latin-Amerika esetében is általánosságban kijelenthetjük, hogy toleráns, elfogadó régió, ahol inkább kisebb kellemetlenségek, mintsem nagyobb konfliktushelyzetek adódhatnak. Ilyen helyzetet eredményezhet például az – amelyet számos útikönyv megemlít –, hogy az idő szerepét a legtöbb latin-amerikai országban meglehetősen sajátosan értelmezik. Ezt az „Ej, ráérünk arra még!” szemléletet nevezik Dél-Amerika-szerte kissé gúnyosan „mañanismo”-nak (BALÁZS 1988).

A „latinos mentalitás” a közlekedés során is okozhat félreértéseket, mivel lazábban értelmezik a közlekedési szabályokat, gyakrabban használják a gépjárművek dudáját, élénkebben gesztikulálnak stb.

Latin-Amerika országainak többségében nagy szerepe van a vallásnak, ami az öltözködési kultúra terén is megmutatkozik; összességében jóval konzervatívabb az öltözködési stílus. Egyes országokban ez a strandolás „szabályai” terén is megmutatkozik. Néhány országban szigorú fürdőzési szabályok vannak, így például nem megengedett a nudista fürdőzés és a monokini, amelyért komoly büntetéseket is kiszabhatnak (például Nicaragua, Dominikai Köztársaság, Kajmán-szigetek).

4. A turizmusbiztonság egyes területei

4.1. Egészségbiztonság

A kontinens egészét vizsgálva elöljáróban kijelenthetjük, hogy igen jelentős regionális eltérések figyelhetők meg. Az Egyesült Államok és Kanada esetében európai szemmel sem kell semmilyen jelentősebb egészségbiztonsági kockázattal számolni.

A főbb egészségbiztonsági kockázatok elsősorban Latin-Amerika országiban leselkednek a turistákra, ugyanis a legtöbb országban nem megfelelőek az általános higiéniai viszonyok. Az illemhelyiségek nem megfelelő tisztaságúak, az utcák szemetesek, nagy számban vannak kóbor állatok az utcákon stb. (például Bolívia, Haiti, Guyana). A turistákra vonatkozó regulák között a legtöbb esetben ott szerepel (különösen a trópusi országok esetében), hogy ne igyanak csapvizet, utcai árusoktól ne vásároljanak ételt, jégkockát ne kérjenek az üdítőbe stb. Ez Latin-Amerika legtöbb országára is igaz, különösen a rossz higiénias viszonyokkal rendelkező országok esetén (például Bolívia, Haiti, Suriname, Salvador, Guatemala).

Sok turista a páratlan természeti szépségek, az egyedülálló állat- és növényvilág miatt keresi fel a térséget. A természet azonban számos veszélyt is magában rejt. A trópusi esőerdők a leginkább veszélyesek e tekintetben, ahol mérges kígyók, pókok, skorpiók vagy akár nagy testű ragadozó állatok is előfordulnak.

Latin-Amerika esetében is számos országban égető egészségügyi probléma a HIV-fertőzöttek nagy száma, bár a probléma nagyságrendileg kisebb, mint egyes afrikai országokban. Egyes becslések szerint a térségben 2 millió HIV-fertőzött ember él (0,5%-a a felnőtt lakosságnak) (2016). Elsősorban a homoszexuálisok, a kábítószer-használók és a prostituáltak körében nagy a fertőzöttek száma. Utóbbi tényezőnek érdemes megemlíteni a turisztikai aspektusú relevanciáját is, hisz egyes országokban regionális szinten említésre méltó a női és férfi szexturizmus szerepe (például Dominikai Köztársaság, Jamaica) (AIDSInfo é. n.; Avert 2017).

A Zika-vírusról egyelőre keveset lehet tudni, mivel a megjelenése óta eltelt rövid idő nem adott lehetőséget mély tudományos elemzések elkészítésére. [...] A vírus ellen egyelőre nincs védőoltás, sem gyógyszer. A fertőzött személynél jellemzően enyhe, magától gyógyuló, legfeljebb egy hétig tartó, lázas, kiütéses, fejfájással és ízületi fájdalommal járó betegséget okoz. [...] A vírusfertőzés bizonyos esetekben súlyos mellékhatásokkal járhat. Az ismert, de teljeskörűen nem felmérhető mellékhatások közül a legsúlyosabb a kisfejség (mikrocefália). Az eddigi kutatási eredmények szerint a terhességük során zikával megfertőződött nők esetében magasabb az átlagnál kisebb fejkörmérettel és fejlődési rendellenességgel született gyermekek aránya. [...] A Zika-fertőzések döntő része Brazília északkeleti részében történik. A déli, délkeleti tagállamokban a betegség lényegesen ritkábban fordul elő. A szűnyog élőhelyének számító trópusi és szubtrópusi területeken kívül elszórtan előfordult megbetegedéseknél a fertőzés korábbi utazás során történhetett, de egyelőre nem zárható ki a szexuális úton történt fertőzés sem.

Részlet a *Tájékoztató a Zika-vírusról* című külügyminisztériumi sajtóanyagból
Elérhető: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu> (A letöltés ideje: 2017. 08. 19.)

A paradús és meleg éghajlatból adódóan Latin-Amerika számos országában komoly veszélyt jelent a sárgaláz, a malária és a dengue-láz vagy éppen az esettanulmányban szereplő Zika-vírus, amelyekre még a fejlett egészségügyi rendszerrel rendelkező országokban is akut egészségügyi problémaként tekintenek (például Francia Guyana).

Különösen az Andok magasabb részein fordulhat elő az oxigénhiányból adódó rosszullét (például hegymászóknál, magashegyi túrázóknál), amely főként a szív- és érrendszeri megbetegedésben szenvedők esetében jelenthet problémát. A hegyi betegség néven is ismert tünet néhány napos akklimatizálódással előzhető meg (például Ecuador, Chile, Kolumbia, Peru).

Legvégül pedig említsük meg a napégést, amely elsősorban az Egyenlítő mentén lévő trópusi országok, illetve a magasabban fekvő országok esetében jelent egészségügyi kockázatot. E helyeken ugyanis a nap sugarai intenzívebben fejtik ki a hatásukat (erős az UV-sugárzás), ezért hamarabb ég le a bőr, és nagyobb mértékben is károsodhat.

4.2. Közlekedésbiztonság

A közúti közlekedés biztonságát egyik legjobban kifejező indikátor a 100 ezer főre számított halálos közlekedési balesetek száma. Hazánkban ez az érték 7,7, amellyel az európai rangsor második felében foglalunk helyet. Az amerikai kontinens esetében a WHO adatai szerint hét olyan ország is volt, ahol a közúti mortalitási index 20 feletti értéket mutatott (2013) (WHO é. n.). A legtöbb úti beszámoló, útikönyv és a régióban járt turista egyaránt megemlíti, hogy az Egyesült Államok és Kanada kivételével a közlekedés kaotikus, a vezetési stílus pedig „latinos”.

Számos országban rossz minőségűek az utak, és a forgalomban lévő gépjárművek műszaki állapota sem megfelelő, ami szintén jelentős kockázati tényező (például Bolívia, Ecuador, Guyana, Paraguay, Honduras). Ez a legtöbb esetben igaz a magántulajdonú gépjárművekre és a tömegközlekedési eszközökre egyaránt.

Az amerikai kontinens tektonikailag rendkívül aktív, amit mutat a jelentős számú aktív vulkán és a földrengések nagy száma is. A vulkánok egy része mint vonzerő szerepel a turisztikai termékek között, azonban különösen a működő vulkánok igen sok veszélyt rejtnek a kalandturisták és a helyi lakosok számára egyaránt (például Chile, Ecuador,

Bolívia). A vulkánkitörések során jelentős mennyiségű hamu kerülhet a levegőbe, ami a légi és a közúti közlekedést is nagyban veszélyeztetheti, olykor pedig napokra is megbéníthatja.

4.3. Közbiztonság

Az USA és Kanada esetében kijelenthetjük, hogy a turisták számára biztonságos országok, bár van számos olyan szegregálódott terület, különösen az Egyesült Államok esetében (például New York Harlem, Bronx és Brooklyn városrésze), ahová nemcsak a turistáknak, de még a helyieknek is veszélyes betérnie (1. kép).

1. kép

A turisták által látogatott desztinációk az Egyesült Államokban is kiemelt figyelmet kapnak (New York)

Forrás: Tihanyi Miklós felvétele

Latin-Amerika országaival kapcsolatban általánosságban kijelenthetjük, hogy az átlag alatti közbiztonság jelentős kockázati tényezőként jelentkezik, és még a kötelező övintézkedéseket betartó turisták is könnyen válhatnak rablás, zsebtolvajlás stb. áldozatává. A sértetté válást pedig hatványozottan generálhatja a turista „speciális kereslete”, amikor egy köztudottan rossz közbiztonságú országban kívánja az ország „valódi arcát” megismerni, és olyan helyre merészkedik, amely nem ajánlott turisták számára (például Venezuela, Kolumbia, Mexikó egyes városai) (MÁTYÁS 2017).

A kriminálstatistikai adatok és a turizmusbiztonsággal foglalkozó források alapján megállapítható, hogy Chile, Uruguay, Panama, a Kajmán-szigetek, Kuba, Martinique és Puerto Rico közbiztonsága latin-amerikai viszonylatban jónak mondható.

Az amerikai kontinens kapcsán mindenképp pozitív tényként könyvelhetjük el, hogy az elmúlt másfél évtizedben létrejött és radikalizálódott iszlám kötődésű terrorszervezetek nem vertek gyökeret, tömeges emberáldozatot követelő terrorcselekményeket pedig a 2001. szeptember 11-i merénylet kivételével nem hajtottak végre. Dél-Amerika-szerte viszont léteznek gerillacsoportok, amelyek kisebb-nagyobb aktivitással működve, de követnek el terrorcselekményeket elsősorban a kormányerők ellen, azonban ezek főként a politikai hatalom megszerzésére vagy a kábítószer-kereskedelem ellenőrzésére irányulnak (BEBESI 2016). E terrorszervezetek nagyban rontják a térségben lévő turisták szubjektív biztonságérzetét, valamint mérséklik a régió esélyét más desztinációkkal szemben (RITECZ 2016).

A bűnelkövetővé válás egyik tipikus esete – amely dél-amerikai úti célnál különös relevanciával bír –, amikor a turista megpróbál valamilyen kábítószerrel kicsempészni az országból. Ugyancsak unikális formája a bűnelkövetővé válásnak, amikor koholt vádak alapján válik a turista a diktatórikus államok áldozatává (lásd Tóásó Előd esete Bolíviában).

Az amerikai kontinens az egyik legérintettebb az emberölések tekintetében. Abszolút értékben a brazil adatok a legmagasabbak, ahol 2014-ben közel 60 ezer embert gyilkoltak meg. De nem csak a brazil mutatók kiugróak. Az abszolút értékek alapján az első tíz ország között öt amerikai ország is szerepel a világ legérintettebb országai között (Brazília, Mexikó, Venezuela, USA, Kolumbia). A 100 ezer főre számított gyakoriság alapján kijelenthetjük, hogy a kontinens a legérintettebb terület. Az első tíz legfertőzöttebb ország esetében kilenc az amerikai kontinensen található (Honduras, Salvador, Venezuela, Jamaica, Belize, Guatemala, Trinidad és Tobago, Kolumbia, Brazília) (2014).⁹

A vagyonbiztonság egyik legfontosabb indikátora a különféle gépjárművek (mindenféle motor hajtotta szárazföldi jármű) eltulajdonításának lakosság-szám-arányos értéke. Ez a turisták esetében különös relevanciával bír, hisz a turisták többsége vagy saját gépjárművel keres fel egy desztinációt, vagy valamilyen gépjárművet bérel. Amerika esetében az első tíz legérintettebb ország között négy amerikai állam is szerepel a listán (Uruguay, USA, Kanada, Chile) (2014), ami világosan mutatja a régió érintettségét.

A betörések esetében jóval kedvezőbbnek tűnnek a kontinens kriminálstatisztikai adatai, az első harminc ország között mindössze öt ország szerepel (Grenada, Chile, Barbados, USA, Kanada) (2014). Ez a bűncselekménytípus főként a helyi lakosságot érinti, mintsem a turistákat, azonban az egyik legfontosabb közbiztonságot jelző, a szubjektív biztonságérzetet befolyásoló indikátor.¹⁰ A turisták esetében a szállodai szobák, a bérelt ingatlanok (bungalók, apartmanok, turistaházak, kulcsos házak stb.) esetében lehet releváns. Az emberölés mellett talán az emberrablás az a deliktum, amely a legjobban rontja a turisták szubjektív biztonságérzetét. A statisztikai adatok alapján Amerika országai a közepesen érintett területek közé sorolhatók, bár meg kell jegyezni, hogy az emberrablások döntő többségét nem az ismert turisztikai desztinációkban követik el. Az emberrablás terén fajlagosan a legérintettebb országok: Kanada, Chile, Mexikó, Belize és Peru (2014).

A nemi erőszak bűncselekmény esetében részben hasonló megállapításokat tehetünk, mint a rablás esetében. A deliktum eltérő jogi értelmezéséből fakadóan viszont igen nagy különbségek figyelhetők meg a statisztikai adatokban. Egyes fejlettebb demokráciájú országokban jóval alacsonyabb a társadalom ingerküszöbe bizonyos bűncselekmények esetében, így sokszor olyan esetek is komoly bűncselekményekké válhatnak, amelyek talán más országokban nem számítanának bűncselekménynek. Ez a turisták esetében különösen releváns tény, hisz számos komoly konfliktus forrása lehet a helyi szokások, jogszabályok stb. ismeretének hiánya. Az Egyesült Államok esetében részben ez magyarázza a nemi erőszak bűncselekmény esetében az átlagon felüli érintettséget, ahol 100 ezer főre számítva

⁹ Közép- és Dél-Amerikában található a világ legveszélyesebb városai, ahol a 100 ezer főre jutó emberölések száma minden képzeletet felülmúl: San Pedro Sula – Honduras (173,6‰), Caracas – Venezuela (120‰), Palmira – Kolumbia (95,1‰) (2012). Elérhető: www.worldatlas.com (A letöltés ideje: 2020. 01. 07.)

¹⁰ A szubjektív biztonságérzetről bővebben: TIHANYI 2017.

37 nő esik a deliktum áldozatává, amivel a világon a negyedik legérintettebb ország.¹¹ Az első tíz országot vizsgálva megállapítható, hogy a kontinens országai közül öt szerepel a legérintettebb országok között (USA, Peru, Jamaica, Panama, Barbados) (2014).

Kriminológiai közhelyként hangzik, azonban tény, hogy a rablások gyakoriságát nagyban befolyásolják egy adott terület gazdasági és szociális mutatói. Latin-Amerika országainak esetében ez a megállapítás különös relevanciával bír, mivel viszonylag magas a szegénységben élők aránya, ami a tehetősebb, nagyobb értékekkel rendelkező turisták esetében jelentős kockázati tényező. A rablás és a szociális mutatók közötti negatív korreláció megmutatkozik a kriminálstatisztikai adatokban is. Globálisan vizsgálva a 100 ezer főre számított gyakorisági értékeket megállapítható, hogy a tíz legérintettebb ország közül kilenc Latin-Amerikában található (Argentína, Costa Rica, Chile, Ecuador, Uruguay, Paraguay, Panama, Peru, Kolumbia).¹² Az első harminc ország esetében pedig ez az érték tizenhatszáz, amelyben már benne vannak a kontinens nagy államai, azaz az USA, Mexikó és Kanada is (2014) (Knoema é. n.).

Felhasznált irodalom

- AIDSInfo (é. n.): *People living with HIV receiving art.* Elérhető: <http://aidsinfo.unaids.org/> (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- Avert (2017): *HIV around the World.* Elérhető: www.avert.org/professionals/hiv-around-world (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- BALASSA, Bence (2016): The importance of the international cooperation in the light of the experiences of the “international staff week” by the NUPS. *Kritische Zeiten*, 2–21.
- BALÁZS Dénes (1988): *Argentína, Uruguay.* Budapest, Panoráma.
- BALOGH Ferenc (2004): *Idegenforgalmi földrajz II.* Budapest, Képzőművészeti.
- BEBESI Zoltán (2016): A dél-amerikai terrorszervezetek anyagi finanszírozása – mire is jó a kokain? *Szakmai Szemle*, 2016/2. sz. 54–70.
- BODNÁR László (2005): *Az idegenfogalom hazai és nemzetközi vonatkozásai.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- BORSY Zoltán (1992): Általános természetföldrajz. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- BRUCE-MITTFORD, Miranda (1993): *Etnikumok enciklopédiája.* Budapest, Kossuth.
- BUDAHÁZI, Árpád (2015): *Polygraph Examinations. Blessing or Curse.* Saarbrücken, LAP Lambert Academic Publishing.
- CZAYA, Eberhard (1988): *A Föld folyói.* Budapest, Gondolat.
- FRISNYÁK Sándor (1990): Általános gazdaságföldrajz. Budapest, Tankönyvkiadó.
- GÖNCZÖL Katalin (1988): Gazdaság – bűnözés – büntetőpolitika. *Valóság*, 31. évf. 10. sz. 35–49.

¹¹ A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nagy száma részben abból adódik, hogy az Egyesült Államokban a poligráfus vizsgálatokat zömmel nemi erőszakos ügyekben alkalmazzák, szemben más országokkal, ahol inkább az életellenes bűncselekmények esetén veszik igénybe (BUDAHÁZI 2015). Nem véletlen, hogy az USA-ban a poligráfus vizsgálatokra a legnagyobb számban a nemi erőszak esetében kerül sor.

¹² Egy felmérés öt mutató alapján vizsgálta a világ városait, amelynek során azt állapította meg, hogy az 50 legveszélyesebb város közül 43 Latin-Amerikában található (16 Brazíliában, 9 Mexikóban, 6 Kolumbiában és 5 Venezuelában). Elérhető: www.insightcrime.org (A letöltés ideje: 2020. 01. 07.)

- GYURICZA László (2008): *A turizmus nemzetközi földrajza*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- JENEY László – KULCSÁR Dezső – TÖZSA István szerk. (2013): *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem. Elérhető: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1136/1/15kulturregiokgazdfoldrajza.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 08. 20.)
- KERÉNYI Attila (1995): *Általános környezetvédelem*. Szeged, Mozaik Oktatási Stúdió.
- Knoema (é. n.): *World Data Atlas*. Elérhető: <https://knoema.com/atlas/topics/Crime-Statistics> (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- LACZKÓ Tamás – BÁNHIDI Miklós (2015): *Sport és egészségturizmus alapjai*. Pécs, PTE.
- MÁTYÁS, Szabolcs (2017): Victimization amongst foreign tourists visiting Hungary. In TOCA, Constantin – HORGA, Ioan – SOPRONI, Luminita eds.: *The evaluation of cross-border cooperation in Europe*. Debrecen, Debrecen University Press.
- MICHALKÓ Gábor (2012): *Turizmológia*. Budapest, Akadémiai.
- Most Dangerous Cities in South and Central America*. Elérhető: www.worldatlas.com/articles/most-dangerous-cities-in-south-and-central-america.html (A letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
- PINCÉSI László (2008): *1996 Atlanta – Szomorú centenáriumi*. Elérhető: www.origo.hu/sport/olimpia/2008/20080226-az-1996os-nyari-olimpia-tortenete.html (A letöltés ideje: 2017. 08. 20.)
- PÉCZELY György (1996): *Éghajlat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- PROBÁLD Ferenc (2005): *Amerika regionális földrajza*. Budapest, Trefort.
- RITECZ György (2016): Turizmus – Migráció – Terrorizmus. In NÉMETH Kornél szerk.: *I. Turizmus és biztonság nemzetközi tudományos konferenciakötete*. Nagykanizsa, Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz. 67–75.
- The World Bank (é. n.): *GDP Ranking*. Elérhető: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/gdp-ranking> (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- TIHANYI, Miklós (2017): The Tools of the Police for the Improvement of the Citizens' Subjective Sense of Security in Hungary. *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 2. sz. 284–294.
- Tönkreteszi a Galapagos-szigetek élővilágát a turizmus*. Elérhető: http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/tonkreteszi_a_galapagos_szigetek_elovilagat_a_turizmus (A letöltés ideje: 2017. 08. 16.)
- Trading Economics (é. n.): *Munkanélküliségi ráta*. Elérhető: <https://hu.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?continent=africa> (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- WHO (é. n.): Road traffic deaths. Elérhető: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A997?lang=en> (A letöltés ideje: 2020. 01. 09.)
- Why are the World's Most Violent Cities in Latin America? Elérhető: www.insightcrime.org/news-analysis/why-world-most-violent-cities-latin-america (A letöltés ideje: 2017. 08. 17.)